

5. UMĚNÍ STAROVĚKÉHO ŘÍMA

- praobyvateli Itálie byli Ligurové, Korsové, Sardové, Elymové a Sikulové

Etruské umění

- Apeninský poloostrov má pomyslnou osu mezi východem a západem, což umožňuje rozvíjet styky s celým tehdy známým světem
- Etruskové přijeli do Itálie okolo roku 1000 př. n. l.
- Počátkem našeho letopočtu jejich kultura zaniká

Architektura

- Hrobky se stavěly velmi technicky
- Římané od Etrusků převzali: okrouhlou chýši, podélný staroitalský dům
- Památky: nekropole v Cerveteri, nekropole v Tarquiniiích, vykopávky města Misy

Sochařství

- Realismus, individuální charakteristika, později až skoro naturalismus, dochovaly se sarkofágy
- Vlčice kapitolská, Apollon z Vejí, Chimaria

Malířství

- Nástěnná výzdoba hrodek (systém řecké malby), výjevy ze života vládnoucí třídy, z dějin a náboženských představ o záhrobí
- Snaha o živé a barevně svěží podání námětů

Umělecké řemeslo

- Keramika, kovolictví, šperkařství, zpracování bronzů

MALÍŘSTVÍ

- Na malířství mělo vliv etruské a helenistické malířství
- Realistické tendence římského malířství – helenistický vliv
- Z helenistického období převzalo také druhy a techniku:
- Monumentální malba:
- Freska – technika nástěnné malby při níž se nanášejí malby na čerstvou omítku s níž se chemicky spojují (fresco)
- Nástěnná malba – malby provedena do suché omítky, ale před malbou zvlhčené, připravené vrstvou vápna a mramorové moučky (secco)
- Mozaika
- Enkaustika – teplem roztavená malba jejímž pojídlem je vosk, vpalovaná na podložku lampou nebo nanášená horkou špachtlí
- Desková malba: tempera, enkaustika
- Knižní malba: tempera, kvaš
- Z císařské doby známe Fajjúmské portréty:
- Nalezené v Egyptě ve Fajjúmu (2. a 3. stol. n. l.)
- Destičky vkládané do rakví
- Jsou charakteristické svým realismem (Mladá žena)
- Mnoho nástěnných maleb se zachovalo z Pompejí (díky erupci sopky zůstaly netknuté) - Pompeje byly objeveny Domenicem Fontanou
- Nástěnnou malbu rozlišujeme do čtyř Pompejských slohů:
- I. Pompejský sloh:
- Inkrustační, 2. – 1. stol. př. n. l.
- Inkrustace – vykládání povrchu jiným materiálem, např. kamenem, kovem...
- II. Pompejský sloh:
- Iluzionistický, 1. stol. př. n. l.

- Iluzionismus – malířské vyobrazení usilující o věrný obraz skutečnosti, např. prostoru
- III. Pompejský sloh:
- Ornamentální – spojení iluzionistického pojetí s naturalisticky pojatými ornamentálními pásy
- IV. Pompejský sloh:
- Barokní – kompozice všech předešlých slohů

SOCHAŘSTVÍ

- periodizace:
- Republikánské období:
- Hlavní úlohu hráli v sochařství Etruskové
- Později se uplatnil vliv řeckého umění (římstí sochaři vytvářeli podle řeckých vzorů kopie- Řečník, Brutus)
- Císařské období:
- umění za vlády Augusta a jeho nástupců
- vrchol římského sochařství
- portréty, historické reliéfy, sochy bohů
- umění za Flaviovců a Antoniovců
- umění provinční a vojenské
- císaři Augustovi bylo postaveno přes 80 soch: Augustus z Via Libicana, Augustus z Primaporty
- další díla doby: Augustův oltář míru
- dvě řady portrétů:
- práce, které jsou etruské nebo inspirované etruským uměním
- práce s římským vlivem, i když technika bronzů zůstává etruská
- Ius Imaginis – zákon, který zakazoval veřejné podobizny lidí, zastávajících významné úřady
- Přesto vznikaly portréty např. portrét Pompeiův, portrét Cicerův
- V Neapoli vznikla sochařská škola reprodukcující řecké vzory
- Díla Neapolské školy: Diana Pompejská
- Představitelé Neapolské školy: Pásitelés, Stefanos, Meneláos

ARCHITEKTURA

- Vliv měla etruská architektura, později díky úzkým kontaktům řecká architektura
- Od řecké se římská architektura lišila:
- Architráv je nahrazen archivoltou (architráv ohnutý do oblouku – plasticky zdůrazněné nebo ploché orámování čela oblouku)
- Sloupořadí s kladím je nahrazeno plnou zdí s pilířem a klenbou
- Članková architektura je nahrazena blokovou architekturou
- Důraz na interiér (v řecku důraz na exteriér)
- Rozlišení mezi formou a účelností- pulchrum (věci krásné formou) a decorum (věci krásné účelností)
- Sloupové řády (modifikované vlivem řeckého a etruského umění):
- Římsko dórský řád
- Římsko íónský řád
- Římské korintský řád
- Toskánský řád – (vliv etruské architektury), výška 7-7,5 spodních průměrů, má entasis a nahoře je užší o jednu šestinu spodního průměru, dřík je hladký, patka tvořena ze čtvercové desky a oblounu, hlavice tvořena z prstence, echinu a abaku, chrám nemá krépidomu
- Kompozitivní řád – charakteristickým prvem byla římská kompozitivní hlavice
- Uplatňuje se interkolumnium (dolní meziosová vzdálenost):
- Pyknostylos – 1,50 průměru sloupu
- Systylos – 2,00 průměru sloupu
- Eustylos - 2,25 průměru sloupu
- Diastylos – 3,00 průměru sloupu
- Aerostylos – 4,00 průměru sloupu

- Baziliky:
- Tržní, výjimečně soudní budova, obvykle na fóru
- Síňová obdélníková stavba, podélně členěná řadami sloupů na několik lodí (vždy lichý počet)
- Střední loď byla vyšší a širší, zakončena vyvýšeným místem (apsida) pro soudního úředníka
- Po uznání křesťanství (Konstantinem I. Velikým, 313 n. l.) se bazilika postupně stala sakrálním typem chrámové stavby
- Stavby: bazilika Porcia na Fóru Romanu v Římě (184 př.n.l.), bazilika Iulia na Traianově fóru v Římě, bazilika Ulpia v Římě, bazilika Maxentiova v Římě, bazilika Konstantinova v Římě

- Chrámy:
- Stavěly se na vysoké podstavě
- Stavby: chrám v Tivoli, chrám Římského státu na Kapitolu v Římě, chrám Venuše a Romy v Římě

- Termy:
- Veřejné lázně, jednoduché s prostým vybavením, až Agrippa dal vybudovat na Martově poli velké veřejné lázně
- V době císařské byly monumentálních rozměrů
- Nejstaší typ (Thermy v Pompejích) má:
- Apodythrium (šatna)
- frigidarium (místnost s bazénem studené vody)
- tepidarium (mírně vytápěná místnost)
- caldarium (místnost s bazénem nebo vanami s horkou vodou)
- Caracalovy lázně v Římě, Diocletianovy lázně v Římě

- Amfiteátr:
- Nezakrytá stavba eliptického půorysu (původně dřevěná, později kamenná)
- Obehnaná ochrannou zdí (podium)
- Nad hledištěm byly napínány plachty (velaria)
- Vespasianův amfiteátr, další amfiteátry, mimo Řím byly ve Veroně, Capui, Pulje, Petronelu, Arlesu, Nimesu, Frejusu (Itálie, Rakousko, Francie, Maďarsko)

- Cirkus:
- Jízdní závody, koňské dostihy, sportovní hry
- Protáhlá závodní dráha s polokruhovým uzávěrem se stoupavým hledištěm kolem dokola
- Cirkus tvořilo:
- Arena (závodiště vysypané pískem)
- Spina (nízká zeď, kterou závodníci objížděli)
- Metae (tři kuželové sloupy na obou koncích spiny)
- Circus Maximus, Circus Flaminius, Circus Gai et Neronis, Circus Maxentius

- Divadlo:
- Divadlo tvořilo:
- Cavea (amfiteatrální hlediště)
- Scaena (pozadí jeviště- obdélníková patrová budova)
- Scaenae frons (průčelí hlediště)
- Proscenium (jeviště- asi 1,5 m)
- Orchestra (hlediště určené pro vznešené návštěvníky)
- Marcellovo divadlo, divadlo v Orange, divadlo v Aspendu
- První kamenné divadlo postavil Pompeius (55 př. n. l.)

- Císařské paláce:
- palác Augustův a Neronův, Liviin dům, Hadrianova vila v Tiburu, vila Maximiana Heruclita, Diocletianův palác ve Splitu

- Vítězné oblouky a sloupy:

- Vítězné oblouky- jednoduché pilířové stavby v podobě monumentální brány (oslava válečného vítězství)
- Jeden nebo tři průchody, horní hranolová nástavba nesla dedikační nápis a tvoří podstavu pro sochařskou výzdobu
- Známe 360 vítězných oblouků: Titův oblouk, Konstantinův oblouk
- Vítězné sloupy- Traianův sloup, sloup Marca Aurelia

- Mauzoleum:
 - monumentální náhrobek
 - mauzoleum císaře Augusta (na válcovém podstavci se sochou císaře na vrcholu, na pilířích u vstupu byla vytesaná část Augustova životopisu, ukládány urny s popelem), Hadrianovo mauzoleum

- Silnice:
 - dlážděné, později štěrkované
 - Via Aemillia, Via Aurelia, Via Appia

- Viadukt:
 - Most
 - Pont du Gard, Francie

- Akvadukt:
 - Vodovod
 - Aqua Appia

- Kanály:
 - Cloaca Maxima
 - Urbanismus: Římané používali šachovnicový systém pravouhle protínajících os- cardo (severojižní) a decumanus (východozápadní)